

Voordracht voor de Map wethouder Van Buren van 26 maart 2024

Portefeuille Inclusie en Antidiscriminatiebeleid (31)
Agendapunt B4

Onderwerp

Conceptadvies Route naar herstel trans-Atlantisch slavernijverleden

---

Gevraagde beslispunten

1. Kennisnemen van de achtergrond en aanleiding voor de Route naar herstel
2. Kennisnemen van de samenvatting van het concept eindadvies route naar herstel

---

Onderbouwing beslispunten

Context

Met deze voordracht leggen we de conceptadviezen aan u voor van de Route naar herstel die 4 april aanstaande in definitieve vorm publiekelijk worden gedeeld. Vanuit de portefeuille Inclusie en Antidiscriminatiebeleid is hiervoor opdracht gegeven. De adviezen die uit dit traject voor herstel van het slavernijverleden zijn voortgekomen, raken ook aan de portefeuilles Gemeentelijk Vastgoed, Sport en bewegen, Kunst en Cultuur, Democratisering, Zorg en Maatschappelijke Ontwikkeling, Economische Zaken, Openbare Orde en Veiligheid, Onderwijs, Personeel en Organisatie, Armoedebestrijding en Schuld hulpverlening en Sociale Zaken. Hierom delen we de adviezen via deze weg – voorafgaand aan de openbaarmaking van de definitieve adviezen – met u.

Ad 1. Kennisnemen van de achtergrond en aanleiding voor de Route naar herstel

In 2021 heeft de burgemeester excuses gemaakt voor de rol van het stadsbestuur in het slavernijverleden. Een van de redenen voor de excuses was dat erkenning van het verleden een basis kan zijn voor een toekomst waarin alle Amsterdammers, ongeacht afkomst of kleur, in gelijkwaardigheid en vrijheid kunnen samenleven. In de staf Diversiteit van 14 juni 2021 is besloten dat de excuses gezien moeten worden als een begin; de excuses zouden vervolg moeten krijgen in de vorm van herstel. Dit sluit nauw aan bij de ambitie van het rijk die de excuses voor slavernij afsloten met een 'komma' in plaats van 'punt'.

Tijdens de staf Inclusie en Antidiscriminatiebeleid van 6 maart 2023, is besloten om met draagvlak en begrip van Amsterdammers in brede zin tot een plan voor herstel voor het slavernijverleden te komen; een plan voor herstel in samenspraak met de stad.

Er is destijds bewust gekozen om de route in eerste instantie expliciet op herstel voor trans-Atlantische slavernij te richten. Nazaten van pijnlijke verledens hebben elkaar nodig om samen betekenis te geven aan hun gedeelde geschiedenis en zo erkenning te krijgen in de publieke ruimte. Met dit uitgangspunt is de focus voor trans-Atlantische slavernij en de doorwerking ervan onderbouwd. Want de route naar herstel voor de zwarte gemeenschappen biedt inzichten voor herstel voor andere gemeenschappen (Indonesische nazaten van tot slaafgemaakten, contractarbeiders etc.). Historiografie op het gebied van slavernij rond de Indische oceaan staat nog in de kinderschoenen en excuses en herstel voor dit verleden is nog niet breed gearticuleerd, maar wordt versterkt in opkomst door de bewegingen voor erkenning en herstel bij de zwarte gemeenschappen.

Op 19 december 2022 heeft de minister-president excuses gemaakt voor het Nederlandse slavernijverleden. Dit is volgens vertegenwoordigers van zwarte gemeenschappen onvoldoende in samenspraak tot stand gekomen en heeft veel onvrede veroorzaakt. Om deze reden is het van belang de zwarte gemeenschappen actief te betrekken bij de totstandkoming van het vervolg op de excuses in Amsterdam. Hiervoor is het Zwart Manifest de opdracht gegeven om namens de gemeente Amsterdam de route naar herstel te organiseren. Het Zwart Manifest onderhoudt een nauw contact met een brede representatie uit de zwarte gemeenschap. Bovendien beschikken zij over specifieke dialoogmethoden die het mogelijk maken om sensitieve onderwerpen met mensen met verschillende achtergronden te bespreken.

De 'route' is ingestoken met het doel onder Amsterdammers input op te halen voor concrete handvatten voor herstelbeleid voor het Amsterdamse trans-Atlantische slavernijverleden. Het Zwart Manifest is van start gegaan in de zomer van 2022 en sluit af met een eindevent op 4 april 2024, waar een advies voor herstel gepresenteerd wordt aan de wethouder Inclusie en Antidiscriminatie.

Methode route naar herstel

Een beeld met draagvlak

Het Zwart Manifest heeft kwalitatief onderzoek uitgevoerd gericht op het begrijpen van opvattingen, motivaties en ervaringen over herstel. Er is gesproken met twee groepen: Amsterdamse nazaten van trans-Atlantische slavernij en Amsterdammers in brede zin, waarbij rekening is gehouden met de (intersectionele) diversiteit binnen beide groepen. De deelnemers per focusgroep zijn geworven via verschillende partners in de stad. In totaal hebben 160 mensen uit heel Amsterdam deelgenomen aan veertien focusgroepen.

Lessen uit het verleden en voor de toekomst

Aanvullend hierop heeft het Zwart Manifest inzichten opgehaald bij verschillende gemeenschappen die een vorm van herstel ontvangen hebben van de staat of gemeente(n), ter compensatie voor leed uit het verleden. Uit deze herstelbewegingen zijn lessen te leren. Door in gesprek te gaan met begunstigden van herstelzaken of activisten die bij herstel betrokken zijn geweest, is geleerd welke vormen van herstel wel of niet goed ontvangen zijn en waarom. Betrokken gemeenschappen zijn Roma/Sinti, Joden, Bosniaks (nabestaanden Srebrenica) en Rawagede weduwen.

Ook zijn behoefte opgehaald bij andere gemeenschappen met een (Nederlands) slavernijverleden zoals de inheemsen. Verder zijn er gemeenschappen in Amsterdam die nazaten zijn van slavernij en/of ander koloniaal geweld buiten het trans-Atlantische kader om. Hierbij valt te denken aan nazaten van slavernij rond de Indische oceaan en contractarbeiders in Suriname en andere (voormalige) Nederlandse koloniën. Hoewel de focus van de route naar herstel nu ligt op herstel voor trans-Atlantische slavernij, wil de gemeente ook een indruk krijgen van de behoeften van deze gemeenschappen. Dit vooral met het oog op (potentiële) toekomstige herstelvraagstukken van deze gemeenschappen.

Voor het verkrijgen van een eerste indruk bij al begunstigde gemeenschappen en nog niet begunstigde gemeenschappen zijn een tiental diepte-interviews afgenomen. Er is gekozen voor deze methode omdat het helpt een gedetailleerd begrip te krijgen van complexe sociale fenomenen en om te verkennen hoe individuen bepaalde situaties ervaren.

Ad.2.Kennismemen van de samenvatting van het concept eindadvies route naar herstel

Het definitieve adviesrapport is nog niet klaar. Het Zwart Manifest wil het adviesrapport door de verschillende partijen die bij dit initiatief zijn aangesloten, laten meelezen op de conceptversie en dit proces is momenteel nog gaande. Vandaar dat nu een samenvatting van het conceptadvies gedeeld is.

Voor het adviesrapport is het raamwerk van de VN voor 'holistisch herstel' gebruikt als basis om alle opgehaalde inzichten, wensen, behoeften en aanbevelingen uit de focusgroepen, diepte-interviews en enquêtes in Amsterdam te verwerken. Dit raamwerk bestaat uit de volgende vormen van herstel:

Stoppen en voorkomen van herhaling: Het stopzetten van het overtreden van mensenrechten en verzekeren dat het verleden zich niet herhaalt.

Restitutie: Restitutie, waarbij betrokken de positie van gemeenschappen hersteld wordt naar de (financiële, juridische en/of sociale) positie die van toepassing was voordat de misdaad plaatsvond. Bijvoorbeeld het teruggeven van geroofd erfgoed, het herstel van vrijheden en vrijwillige terugkeer naar de woonplaats.

Compensatie: Compensatie voor verlies van inkomsten, bezit, economische kansen en voor morele schade.

Rehabilitatie: Rehabilitatie met hulp van medische en psychologische zorg of juridische en sociale bijstand.

Genoegdoening: Genoegdoening door waarheidsvinding, het zoeken naar verdwenen personen, openbare excuses, juridische en administratieve sancties, monumenten en herdenkingen.

Hieronder staan de aanbevelingen uit het concept adviesrapport opgesomd.

Stoppen en voorkomen van herhaling

1. Zet mechanismen op voor het monitoren en evalueren van de effectiviteit van het Amsterdamse gemeentelijke beleid en de genomen maatregelen om (anti-zwart) racisme en discriminatie tegen te gaan, en om de positie van Zwarte gemeenschappen te verbeteren
2. Zorg voor regelmatige monitoring en evaluatie van de voortgang op het gebied van het bestrijden van racisme en discriminatie op de arbeidsmarkt, in het Amsterdamse onderwijs, op de woningmarkt en bij wetshandhavers
3. Stel – richtlijnen van - een antiracisme- en antidiscriminatiebeleid op voor instellingen die onder de verantwoordelijkheid van de gemeente vallen
4. Erken negatieve ervaringen bij hulpverlenende instanties en de politie die zorgen voor drempelvrees. Adviseer met klem aan instanties cultuur sensitiever te werk te gaan.
5. Elimineer kansenongelijkheid in de breedste zin des woord. Ontwikkel beleid dat expliciet gericht is op het aanpakken van structurele ongelijkheden en discriminatie, zoals anti-racismebeleid en gelijke kansenbeleid. Daarnaast is het belangrijk om bewustwordingscampagnes te voeren en trainingen aan te bieden om de gemeenschap en ambtenaren bewust te maken van de problemen en mogelijke oplossingen

6. Communiceer als gemeente het bredere verhaal, voorbij alleen slachtofferschap. Besteedt ook aandacht aan de periode van vóór de trans-Atlantische slavernij, onder meer via het onderwijs, het Slavernijmuseum en het Suriname museum

7. Elimineer de ongelijkheid in de positie van studenten uit Curaçao. Zij hebben geen BSN als zij aankomen, waardoor het moeilijk is om in het Nederlandse systeem te komen. Dit zorgt voor veel vertraging

8. Stop met de Top400 aanpak. De Top 400 is een aanpak gericht op jonge plegers van delicten en jongeren waar zorg over zijn. Ieder persoon in de top 400 aanpak wordt gescreend door de GGD en heeft een eigen regisseur, die regisseert het plan van aanpak. Soms is de regisseur een medewerker van de GGD. De top400 wordt als stigmatiserend ervaren, ontwricht gezinnen en verkleint de kansen van jongeren in de samenleving

Restitutie

1. Plaats historische figuren in de juiste historische context. Als ze misdaden tegen de menselijkheid hebben begaan, mogen ze niet verheerlijkt worden als helden en voorbeelden voor de Nederlandse maatschappij. Verwijder standbeelden van historische figuren die zich hebben schuldig gemaakt aan koloniale misdaden uit de publieke ruimte en straatbeeld.

2. Vergroot kennis over het slavernijverleden en de doorwerking ervan door helden en/of rolmodellen uit voormalige Nederlandse koloniën in de schijnwerpers te zetten die een speciale bijdrage hebben geleverd aan een bepaald vakgebied of de samenleving als geheel.

3. Hernoem de raadszaal naar Tula zaal.

4. Hernoem straten/tunnels met schurkennamen zoals Piet Hein tunnel bijvoorbeeld naar Tula tunnel.

5. Tref regelingen voor het teruggeven van geroofde kunst en cultureel erfgoed aan de rechtmatige eigenaren.

6. Digitaliseer oude archieven, met speciale aandacht voor documentatie over slavernij en kolonialisme. Tegelijkertijd is het belangrijk om de terminologie en narratieven in deze archieven te dekoloniseren.

7. Geef ongedocumenteerde Surinamers die voor 1975 zijn geboren een generaal pardon.

8. Maak visumvrij reizen vanuit Suriname en de (ei)landen, die onderdeel zijn van het Caribisch deel van het Koninkrijk, mogelijk.

Compensatie

1. Kwijtschelding schulden aan gemeente die ontstaan zijn vanwege toeslagenschandaal.

2. Richt een fonds in eigen beheer in voor nazaten, zodat zij eigenaarschap hebben en regie kunnen voeren op psychosociaal, cultureel, educatief en economisch gebied met een bedrag dat in verhouding staat tot de hoeveelheid geld dat de stad Amsterdam heeft verdiend aan de slavernij.

- a. Investeer in zelforganisaties en bestuurlijke kennis voor het versterken van de maatschappelijke infrastructuur
  - b. Neem bij het opstellen van subsidiecriteria de identiteit en methodieken van Zwarte culturele instellingen, gezelschappen en kunstenaars mee.
  - c. Toets organisaties die subsidie ontvangen voor activiteiten in achtergestelde wijken op hun inclusiviteit en op impliciete vooroordelen binnen de organisatie.
  - d. Nader onderzoek naar de economische impact van slavernij en het economische aspect van herstel en herstel(betalingen) in de context van Amsterdam
  - e. Zoek contact met belangengroepen uit getroffen gemeenschappen en geef hen leiding en inspraak in het proces.
3. Ondersteun organisaties uit de Zwarte gemeenschap bij het schrijven van aanvragen voor subsidies en ondernemingsplannen.
  4. Faciliteer een multifunctioneel gebouw waar verschillende organisatie in gevestigd zijn en waar de gemeenschap het zelfbeschikkingsrecht heeft, over het bestuur, beleid en programmering: "het wordt ons gebouw".
    - a. Behoud en facilitering van Afro-Caribische voorzieningen die vanuit de gemeenschap als belangrijk worden ervaren zoals Radio Mart, Untold en Tori Oso
  5. Stimuleer scholen via de VLOA (Verordening Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam) om samen te werken met organisaties zoals *Sabi Yu Rutu Skoro*. Daarnaast onder aandacht brengen van lespakketten zoals 'Nederlands Slavernijverleden & Racisme' van stichting Nederland Wordt Beter en leergang Inclusief Onderwijs van Fawaka Nederland.
  6. Zet in op meer kennis over financiën om de financiële achtergestelde positie en bijhorende problemen te verminderen
  7. Ondersteun Bartendaz om de sport te laten erkennen als cultureel erfgoed, wat bijdraagt aan het behoud en de verspreiding van de sport en haar culturele betekenis voor toekomstige
  8. Faciliteer en bekostig een 'huis van herstel' waar gedupeerden van het toeslagenschandaal in elk geval de komende vijf jaar hulp kunnen krijgen
  9. Dicht het AOW-gat van Surinaamse Amsterdammers die nazaat zijn van tot slaafgemaakten
  10. Zoek naar een oplossing voor ouderen die AIO (AOW met aanvulling) ontvangen. Zij moeten op dit moment veel moeite doen om bankafschriften uit het buitenland op te vragen. Hierdoor is er veel stress omdat de banken daar niet mee werken. Volgens experts zou een beschikking met het bedrag voldoende moeten zijn.

Rehabilitatie

1. Faciliteer (in elk stadsdeel) een herstel en helingstation, een *safespace* waar mensen geholpen kunnen worden, dit zou onderdeel kunnen zijn van het multifunctioneel gebouw.

2. Faciliteer (in alle stadsdelen) sessies met systeemtherapeuten die zich richten op (zwarte) familierelaties.
3. Neem de psychologische en psychiatrische gevolgen van racisme en discriminatie serieus. Biedt als gemeente ondersteuning
4. Faciliteer organisaties die nazaten van de diaspora ondersteunen in hun emotioneel, spiritueel en historisch herstel, en om de culturele verbinding binnen de gemeenschap te versterken zoals Diaspora Unity Platform
5. Faciliteer een winti tempel
6. Biedt studenten op de Caribische landen in het Koninkrijk de mogelijkheid om in aanmerking te komen voor studiebeurzen.

Genoegdoening

1. Roep 1 juli uit tot nationale vrije dag
2. Voorzie beladen plekken in de openbare ruimte met QR codes
3. Breng onderbelichte Zwarte geschiedenis, zoals de geschiedenis van het Zwart Beraad onder de aandacht
4. Verricht met terugwerkende kracht onderzoek naar de Kwaliteitsaanpak Basisonderwijs Amsterdam. In de beleving van deelnemers zijn toentertijd veel Afro-Caribische leerkrachten benadeeld.
5. Investeer in basisonderzoek als het gaat om moleculaire toxicologie. Wetenschappelijke onderzoeksgroepen zijn niet divers, hierdoor bestaat het gevaar dat belangrijke gezondheidsproblemen en risico's voor zwarte gemeenschappen over het hoofd worden gezien. Dit kan leiden tot onvoldoende begrip en aandacht voor de specifieke toxicologische blootstellingen en gevolgen die zwarte individuen kunnen ondervinden
6. Laat als gemeente actieonderzoek verrichten naar oplossingen om racisme en discriminatie aan te pakken en voor aanbevelingen uit.

Algemene maatregelen

1. Neem de lage opkomst bij verkiezingen serieus. Zet in op het oplossen van systeemproblemen, zoals institutioneel racisme, en communiceer hier transparant over.
2. Spreek woningcorporaties aan op het oplossen van achterstallig onderhoud van woningen. In veel woningen gaat het om reparaties en verbeteringen die redelijkerwijs nodig zijn voor het comfortabel en veilig wonen, denk aan: schimmel, lekkage, vochtige ruimtes en ongedierte
3. Zorg voor een schone en veilige leefomgeving. In veel buurten is onvoldoende verlichting, wordt afval te weinig ingezameld, zijn speeltuinvoorzieningen slecht onderhouden, etc.
4. Geef nazaten zelf de regie op hun toekomst en op dit proces van herstel. Het is nodig om te investeren in een eigen infrastructuur, instituten, voorzieningen, fondsen en Zwarte ondernemers.

5. Kom met herstelmaatregelen waar enerzijds verschillende gemarginaliseerde groepen profijt van hebben en anderzijds die specifiek toegespitst zijn op de behoefte van gedupeerden.

Vervolgtraject

Zoals uit bovenstaande uiteenzetting is op te maken, bevat het advies een uitvoerige lijst met aanbevelingen. Een deel van eventuele opvolging ligt buiten de gemeentelijke invloedssfeer en zijn een Rijksaangelegenheid. Verder beslaan de adviezen een veelheid aan verschillende portefeuilles en vragen sommigen ook een financiële investering.

Om tot een bestuurlijke reactie te komen worden de verantwoordelijk wethouders worden betrokken bij een weging van de aanbevelingen. Ook zal voor de weging afstemming met het Rijk (Programmamanager slavernijverleden van het Ministerie van Binnenlandse Zaken) worden gezocht om overlap in beleid te voorkomen en lokaal en nationaal beleid te versterken. Het zet dit jaar namelijk ook een integraal pakket aan maatregelen in om een impuls te geven aan beleid dat is gericht op kansengelijkheid en het bestrijden van discriminatie en racisme.

In het kader van bovenstaande is aan het Zwart Manifest en de deelnemers tijdens de dialoogsessies duidelijk gemaakt dat het doel van het traject was om een brede behoefte op te halen maar dat niet gegarandeerd kan worden dat alle adviezen voor het herstel voor het Trans-Atlantische slavernijverleden opgevolgd kunnen worden

---

Volgende processtappen

Na ontvangst van het eindadvies volgt er een proces om tot een weging van de adviezen te komen waarin de verantwoordelijk bestuurders betrokken worden. Op basis hiervan wordt hier een bestuurlijke reactie opgesteld waarin het bestuur ingaat op hoe de adviezen kunnen worden opgevolgd.

Advies, afstemming en participatie

De bestuursadviseurs van de portefeuilles Gemeentelijk Vastgoed, Sport en bewegen, Kunst en Cultuur, Democratisering, Zorg en Maatschappelijke Ontwikkeling, Economische Zaken, Openbare Orde en Veiligheid, Onderwijs, Personeel en Organisatie, Armoedebestrijding en Schuld hulpverlening en Sociale Zaken zijn geïnformeerd over de adviezen.

Documenten

Registratienr.	Naam
AD2024-016751	Map wethouder Van Buren Voordracht (pdf)

Behandelend ambtenaar of indienend raadslid (naam, telefoonnummer en e-mailadres)

Portefeuille Inclusie en Antidiscriminatiebeleid 5.1, 2, e
5.1, 2, e @amsterdam.nl

Uitslag
